

ПРОЗНЕ СТРАТЕГИЈЕ ЗАВОЂЕЊА

Дискурс о роману Фрање Петриновића, *Извештај анђела*, наравно да се може започети на мноштво начина: причом о неколико почетака, крајева, о детронизацији основне приче на неколико нивоа, о постмодерном или модерном поступку, о фино провученој есејистичкој линији кроз цео роман, и наравно, о поступку, о компактности и оригиналности романа, о, рекао бих, вишку поетичке самосвести. Значи постоји мноштво могућности и чини се, што је једна од специфичности овог романа, сви ови приступи су релевантни и дубоко оправдани, сасвим легитимни.

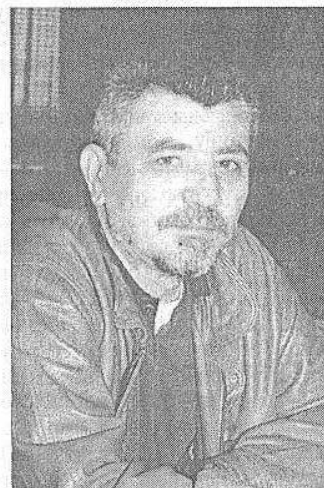
Али, одлучно сам се да почнем од краја романа, не само зато што пажљивим ишчитавањем овог пасуса можемо покривати већи део набројаних могућности и бацајући погледе на цео текст детектовати ако не све а оно битне квалитете и значењска упоришта. Сад се нећу упуштати у детаљну анализу овог пасуса него ћу само указати на битна поетичка и значењска поља: литерарна игра, особе су стварно постојале, још увек постоје, историја (је) и моја историја, морао сам да је испричам и, наравно, за мене кључну реч ч у д о.

Али појмимо редом. Да би расчистили простор и детектовали значењску осу романа а самим тим и ближе одредили контекст у којем се он налази потребно је да идентификујемо стратегије приповедања у овом роману. Наравно да овај роман нећемо именовати ни посмодерним ни модерним нити неким другим стабилним термином. Јер, *Извештај анђела*, ако тако смем да кажем, сабира у себи мноштво стратегија савремене прозе, он је нека врста микстуре која симулира мноштво поступака како би се изградилa специфичност проседеа. Од библијски интонираних фрагмената, па преко дневника, манифеста, анкете, меланхоличних есејистичких пасажа, филозофских размислања, логорских прича, песничких форми, до дневника, све је у овој књизи мање или више присутно, или се могу ишчитати основне форме. Аутор је изградио густу мрежу поступака, пастиша и мистификација, или једноставније речено, перманентном игром и завођењем читаоца, постигао је неочекивани ефекат. Можда је у тајна овог романа у завођењу као поступка. Третман основне, трагичне, логорске приче, приче која је костур романа, можда се најпрецизније може именовати сликом спирале, која је у тачки у којој настаје најелементарнија али и са највише набоја, да би полако почела да се дроби и спирално излази из себе у свет текста, покушавајући да одсуством говори о томе колико је она (трагика) у основи сваке приче о свету, али и у појединачном судбинама јунака. Јер сва трагања главног и осталих ликова су судбински/фатумски одређена. Љубица док трага за собом, својим идентитетом, док у својим сновиђењима, ноћним морама чује гласове њој сасвим стране, који ће касније, кад се мозаик склопи, постати део њеног идентитета, али оног другог/прошлог, истовремено је и кључна нулта тачка постојења, јер она више није ни Љубица ни Хелена, њој као таквој још једино преостаје физичко зазирање. Љубица искључиво може да живи трагање или прошлост, и оног тренутка када њен живот пређе у аквитет нужно се и на свиреп начин завршава. Наиме, враћајући се у завичај, како би коначно потврдила своја трагања и открила не само ко је шта је, она, од оних истих (јер са истим су ознакама), мада је временска разлика скоро педесет година, бива убијена. Једино Лука, од целе галерије ликова, трагично изгубивши све пријатеље, успева да стигне у обећану земљу Америку и као спаси голи живот, али и он је обележен двоструко: усвојио је мачку из сиротишта и обојио решетке на својим прозорима, тј. сведен је на пуко преживљавање у некој врсти суштинске самоизолације. Натезући наречену спиралу и ширећи је до свеобухватности, Петриновић је и на овом елементу показао мајсторство, јер је приповедачким лукавством или стратегијом завођења показао како у основи људског постојања функционише механика удеса. Можда је онда и логично што се роман завршава евокацијом чуда јер је то адекват трагедији. Коначно, познато је да и неки други аутори, који се баве сличним материјалима логорских трагедија, подразумевају да се дубина учињених грехова једино чудом може искупити.

Онај мало пре наведени кратки део из Лукиног писма завршава се реченицом: *Можда би то требало да буде епизод.* Ово је још један разлог да кренемо у малу нараторолошку анализу, а због тога је, на почетку, и наведен последњи фрагмент из романа. Јер, и овде је очигледна поетичка самосвест са мноштвом уграђених, и експлицитних и имплицитних поетичких становишта, која не само да потврђују неке од претходно наведених теза, него, рекао бих, да их напрежу до крајњих граница, понекад чак и до супротстављања међу собом: нпр. литерарна игра је истовремено и не-игра, особе/јунаци су стварно/нестварне, историја јесте и није историја. Све је у игри, игри завођења са могућностима комбиновања скоро до у бескрај. Сам назив романа *Извештај анђела*, заслужује, заслужује посебну пажњу, нарочито други део. Анђели су како знамо невидљива бића, они се Богу клањају и служе му, његови су гласници, преноситељи и извршитељи воље на земљи и међу људима. Они, када се појављују на земљи, некога обавештавају, опомињу, саветују, поучавају. Ми ћемо овде истаћи само једну, за нас кључну линију. Наиме, из овог објашњења јасно произилази да појам анђела има више значења, коначно као и овај роман, али оно што је битно то је опомена, опомена свету и човеку, јер основне вредности су поткопане и угрожене, а самим тим и људски опстанак.

Величина ове прозе је у том што је једна, у двадесетом веку безброј пута мултипликована трагедија, испричана на веома успео начин, показујући да етичност није страна савременој књижевности, чак, сећајући се Киша, могло би се рећи да без ње и нема праве књижевности. И, на крају, зашто је реч *чудо* битна? Многи елементи сижеа романа исписани су у трагичном тону, други (преузети из савременог контекста) иронични; у основи романа је прича о губитку идентитета (удесу човека), и тако без коначног сазнања *ко си, шта и одакле*; главни лик, у сталној потрази, доживљава крај. Други такође. Али, ни то све није довољно да би се искупили сви греси и трагичност. И зато чуда спаса још нема. Ова трагична нит постаје светски бол, обол трагедији савременог света. Овом реченицом роман, мада и у другим елементима поседује универзална значења, добија конкретну универзалну ауру. Наравно да ова реченица баца вишеструко светло на значењаку осу романа, и мада иронична и саркастична, што јој омогућује делотворност, иначе би била патетична, празна, она је и дубоко оправдана, јер омогућује какву такву наду.

И, још ћу се само за тренутак задржати на последњој, завршној реченици у роману *Извештај анђела*, која двосмислено пледира да се догоди чудо, и могу, наравно без ироничног набоја, да кажем чудо се догодило. Добили смо изузетан роман, али ништа се није променило, чак је, што је више него индикативно, прећутан, посебно од оних од који се то не би очекивало. Надам се да ће овај роман убудуће имати достојну судбину и адекватну пажњу.

Фрања Петриновић